

مجموعه فلسفه اسلامی | ۶۲ |

فارابی و بنیان‌گذاری فلسفه سیاسی اسلامی

www.ketab.ir

سرشناسه: مهدی، محسن، Mahdi, Muhsin

عنوان: فارابی و بنیان‌گذاری فلسفه سیاسی اسلامی

نویسنده: محسن مهدی؛ مترجم: محمد احسان مصحفی

مشخصات نشر: تهران: حکمت، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۳۸۴ ص

شابک: 978-964-244-213-3

وضعیت فهرست‌نویسی: فیهل

عنوان اصلی: Alfarabi and the Foundation of Islamic Political Philosophy

یادداشت: کتاب‌نامه

موضوع: فارابی، محمد بن محمد، ۲۶۰-۳۳۹ ق.

موضوع: Farabi, Muhammad ibn Muhammad

موضوع: فلسفه اسلامی، Islamic Philosophy

موضوع: علوم سیاسی -- فلسفه، Political science -- Philosophy

شناسه افزوده: مصحفی، محمد احسان، ۱۳۵۵-، مترجم

رده‌بندی کنگره: BV۵۳

رده‌بندی دیویی: ۱۸۱/۶

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۹۵۹۵۱۶

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Muhsin Mahdi,

Alfarabi and the Foundation of Islamic Political Philosophy,

University of Chicago Press, 2001.

انتشارات حکمت

فارابی و بنیانگذاری فلسفه سیاسی اسلامی

نوشته محسن مهدی

ترجمه محمد احسان مصحفی

ویراسته احسان موسوی خلخالی

چاپ اول: ۱۳۹۰ شمسی / ۱۴۴۲ قمری

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۳-۲۱۳-۲۴۴-۹۶۴-۹۷۸

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مؤسسه فرهنگی هنری حکمت

چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر کیمیای حضور

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، ابتدای ابوریحان، شماره ۹۴ | کدپستی: ۱۳۱۵۶۹۴۱۶۵

تلفن: ۶۶۴۶۱۲۹۲ / ۶۶۴۱۵۸۷۹ | نمابر: ۶۶۴۰۶۵۰۵

www.hekmat-ins.com

info@hekmat-ins.com

hekmatpub

09394402251

(کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است)

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتوکپی، الکترونیکی، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

۱۱۰۰۰ تومان

فهرست

۱۱	سخن مترجم
۱۵	پیش‌گفتار
۲۵	مقدمه
بخش نخست: گرایش: فلسفه فقه و کلام	
۴۳	۱. گرایش سیاسی فلسفه اسلامی
۴۶	فلسفه و قانون الاهی
۵۱	فقه و کلام اسلامی
۵۵	طبیعت و سنت
۵۸	فلسفه و عرفان
۶۱	قانون الاهی و فلسفه
۶۵	۲. فلسفه و اندیشه سیاسی
۶۸	چالش ادیان و حیانی
۷۲	پیامدهای فلسفه
۷۷	مسئله
۸۱	فقه و فلسفه سیاسی
۸۴	الاهیات: طبیعی و وحیانی

۸۷	کلام و فقه
۹۳	۳. بنیان‌گذاری فلسفه اسلامی
۹۴	فارابی، کندی، رازی
۱۰۱	فی بیان ظهور الفلسفه تألیف فارابی
۱۰۶	فلسفه سیاسی و مابعدالطبیعه
۱۰۹	شهر، نفس و عالم هستی
۱۱۳	مسئله تحقق

بخش دوم: مدینه فاضله

۱۱۹	۴. علم، فلسفه، دین
۱۲۵	علم، صناعات، فلسفه
۱۳۸	علم طبیعی، الهی، سیاسی
۱۴۵	علم سیاسی ۱ و ۲
۱۵۵	فقه و کلام
۱۵۹	قانون‌گذار، دین و علم سیاسی
۱۶۳	علم فلسفی دین
۱۶۷	۵. فلسفه سیاسی و دین
۱۶۹	دین چیست؟
۱۷۰	گستره گروه
۱۷۲	بنیان‌گذار: قصد او
۱۷۵	بنیان‌گذار: صناعت او
۱۷۹	آراء
۱۸۲	افعال
۱۸۴	تعریف‌ها
۱۹۰	دین و فلسفه
۱۹۳	جدل و خطابه
۱۹۴	فقه، دین، فلسفه
۱۹۷	علم سیاسی: شهر، عالم هستی، انسان
۲۰۳	آثار سیاسی فارابی

۲۰۷	۶. مدینه فاضله
۲۰۸	علم الاهی و سیاسی
۲۱۱	نظام فاضله
۲۱۶	پادشاه- فیلسوف و پیامبر- قانون‌گذار
۲۲۳	قانون و حکمت زنده
۲۲۷	جنگ و محدودیت‌های قانون
۲۳۵	دموکراسی و نظام فاضله
۲۳۹	۷. نبوت و وحی
۲۴۳	ادیان بشری
۲۴۹	عقل فعال و قوه متخیله آدمی
۲۵۳	مدینه فاضله ۱
۲۵۶	مدینه فاضله ۲
۲۵۹	وحی
۲۶۲	بعد سیاسی
۲۶۶	نظریه‌ای بدیع
۲۷۰	ملاحظات نهایی
	بخش سوم: در باب فلسفه افلاطون و ارسطو
۲۷۵	۸. تحصیل السعادة
۲۷۸	میان‌پرده
۲۹۰	جست‌وجوگر و شهریار
۲۹۳	شهریار، فیلسوف، قانون‌گذار، امام
۳۰۷	۹. عزیزمگاه ارسطو
۳۱۴	مسئله کمال بشری
۳۲۰	سرآغازهای حیوانی و برتری انسان
۳۲۵	۱۰. درباره فلسفه و دین
۳۲۶	صناعات قیاسی: پنج مرحله رشد آنها
۳۳۸	فلسفه و دین: رشد درونی

سخن مترجم

محسن مهدی، اندیشمند شهیر ایرانی-عراقی، نقش بسیار ارزنده‌ای در شناساندن اندیشه سیاسی فیلسوفان مسلمان، به ویژه فارابی، در عصر حاضر ایفا کرده است. او در ۲۶ ژوئن ۱۹۲۶ در شهر کربلا از پدری عراقی و مادری ایرانی زاده شد. تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در این کشور سپری کرد و با دریافت بورسی تحصیلی از دانشگاه آمریکایی بیروت، مشغول تحصیل در رشته مدیریت بازرگانی شد. علاقه‌مندی او به فلسفه سبب شد او در این سال‌ها هم‌زمان در رشته فلسفه نیز به تحصیل پردازد. سپس مقام استادی دانشگاه بغداد در رشته اقتصاد را به دست آورد اما تدریس او در عراق یک سال بیشتر به طول نینجامید و با دریافت بورس تحصیلی از دانشگاه شیکاگو برای تحصیل اقتصاد به آن کشور سفر کرد.

مهدی در سال ۱۹۴۸ وارد دانشگاه شیکاگو شد اما در آنجا تحت تأثیر اندیشمندان بزرگی به ویژه لئو اشتراوس^۱ قرار گرفت و مسیر زندگی علمی او تغییر کرد و بدین ترتیب اقتصاد در مطالعات مهدی جای خود را به فلسفه،

1. Leo Strauss

به ویژه واکاوی تاریخ فلسفه اسلامی داد. وی دوره دکترا را خود را زیر نظر اشتراوس در سال ۱۹۵۴ با نگارش اثری گرانسنگ با عنوان فلسفه تاریخ ابن خلدون: مطالعه‌ای در مبنای فلسفی علم فرهنگ به پایان رساند. مهدی در سال ۱۹۵۷ به عنوان استادیار گروه زبان‌ها و تمدن‌های شرقی دانشگاه شیکاگو به تدریس پرداخت و در ادامه به مقام استاد تمام این دانشگاه نائل شد. در طول این مدت او دعوت‌نامه‌های بسیاری از سوی مؤسسات علمی مختلف دریافت کرد تا اینکه در سال ۱۹۶۹ کرسی زبان عربی دانشگاه هاروارد را پذیرفت. مهدی در هاروارد تا زمان بازنشستگی خود در ۱۹۹۶ به عنوان مدیر مرکز مطالعات خاورمیانه و ریاست گروه زبان و تمدن خاور نزدیک مشغول به کار بود.

محسن مهدی تحقیق و مطالعات فوق دکترا را در دانشگاه پاریس و فرایبورگ به انجام رساند. وی همچنین در مراکز علمی مختلف سراسر جهان از جمله دانشگاه‌های پرینستون، کالیفرنیا، پاریس، فرایبورگ، مراکش، قاهره، پاکستان و بوردو به تدریس و تحقیق پرداخت. آبرون بر این، مهدی عضو مؤسس و رئیس انجمن بین‌المللی تاریخ علوم و فلسفه اسلامی و عربی^۱، و نیز عضو مؤسس و عضو هیئت امنای انجمن مطالعات خاورمیانه^۲ بود.

محسن مهدی در فلسفه یونان باستان، فلسفه یهودی، مسیحی و اسلامی، فلسفه سیاسی جدید و از همه مهم‌تر زبان عربی متبحر بود. وی با ابداع روشی خاص به ویرایش انتقادی نسخ خطی که پیش‌تر توسط دیگر محققان اروپایی منتشر شده بود پرداخت. همچنین با سفرهای بسیاری که به سراسر جهان داشت تلاش وافر به خرج داد تا نسخه‌های خطی نایاب را بیابد. با این حال، وی این نسخه‌ها را به راحتی در اختیار همکاران دیگر خود قرار می‌داد. محسن

1. SIHSPAI

2. Middle East Studies Association

مهدی به ویژه به کشف، ویرایش، ترجمه، و تفسیر بسیاری از آثار فارابی شناخته شده است.

دانشگاه آمریکایی قاهره در اواخر عمر پربرت وی، دکترای افتخاری خود را تقدیم وی کرد. محسن مهدی در ۹ جولای ۲۰۰۷ در بروکلین ماساچوست، پس از تحمل یک دوره طولانی بیماری بدرود حیات گفت.^۱

محسن مهدی در سال ۲۰۰۱ کتاب پیش رو، یعنی شاهکار خود را با عنوان فارابی و بنیان‌گذاری فلسفه سیاسی اسلامی منتشر ساخت و در این کتاب نشان داد که فارابی با بهره‌جستن از سنت یونانی فلسفه سیاسی بازمانده از افلاطون و ارسطو و جای دادن این سنت در بستر فکری و اجتماعی اسلامی، چگونه فلسفه سیاسی اسلامی را بنیان گذاشت و اساساً چگونه خط سیر اندیشه سیاسی در اجتماع مسلمین را دگرگون ساخت.

در پیش‌گفتار این کتاب دکتر عمارلز باترورث استاد بازنشسته دانشگاه مریلند، با قلم استادانه خود گزارشی از کتاب حاضر به دست داده و خواننده را از توضیحات نارسای قلم خام مترجم در این باب بی‌نیاز ساخته است. از این رو تنها به ذکر این نکته اکتفا می‌کنم که در ترجمه این اثر از متون اصلی فارابی به زبان عربی و برخی ترجمه‌های فارسی آن بهره برده‌ام.

در اینجا شایسته است که از استاد معظم جناب آقای دکتر سید جواد

۱. این تنها گوشه‌ای از زندگی پربار محسن بود و علاقه‌مندان برای کسب آگاهی بیشتر درباره زندگی علمی وی می‌توانند به این منابع رجوع کنند:

Butterworth, Charles E, "In Memorial Muhsin Sayyid Mahdi (1926-2007)", *Arabic Sciences and Philosophy*, vol. 18 (2008), pp. 139-142; *The Political Aspects of Islamic Philosophy: Essays in Honor of Muhsin S. Mahdi*, By Charles E. Butterworth, Harvard University, 1992, pp. 7-9;

محسن رضوانی، «محسن مهدی و بسط فلسفه سیاسی اسلامی در غرب»، معرفت سیاسی، سال سوم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۰، ص ۹۱-۱۰۹؛ کاظم جهاد، «محسن مهدی: قله فارابی‌پژوهی عربی»، کتاب ماه فلسفه، شماره ۱۶ دی ۱۳۸۷، ص ۸۱-۸۳.

طباطبایی کمال قدردانی را داشته باشم که با تحملی مشفقانه سطر به سطر این ترجمه را از نظر گذرانده و خطاهای مترجم را گوشزد کردند.

همچنین بایسته است که از مدهای ارزشمند استاد بی‌چون و چرای تاریخ جناب آقای دکتر سیدصادق سجادی سپاس‌گزاری کنم که چونان همیشه مرا مرهون الطاف خود قرار داده و بدون هیچ چشم‌داشتی سؤالات و اشکالات مترجم را با پاسخ‌های عالمانه برطرف ساختند.

و نیز از زحمات سیداحسان موسوی خلخالی سپاس‌گزارم که با سعه صدر فراوان این ترجمه را ویرایش کرد و بر اعتبار آن افزود. امید است که ترجمه این اثر ارزشمند مطلوب نظر اهل نظر بیفتد.

محمداحسان مصحفی